

UNIVERSITATEA „BABEȘ BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE „ISIDOR TODORAN”

BUCURIA - TRĂIRE FIREASCĂ A CREȘTINULUI

Teză de doctorat

Rezumat

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PR. PROF. DR. ȘTEFAN ILOAIE

DOCTORAND:

PR. GHEORGHE MOLDOVAN

CLUJ-NAPOCA

2025

CUPRINS

INTRODUCERE

- I. Motivația alegerii temei de cercetare
- II. Necesitatea, scopul și limitele lucrării
- III. Stadiul cercetării și bibliografia
- IV. Metodologia de cercetare și structura lucrării

PARTEA ÎNTÂI

ÎNȚELEGEREA TEMEI

1. DELIMITĂRI TERMINOLOGICE ȘI SEMANTICE ALE TERMENULUI „BUCURIE” ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

- 1.1. Noțiuni introductive
- 1.2. Termeni ebraici pentru „bucurie”
- 1.3. Termeni grecești pentru „bucurie”
- 1.4. Concluzii

2. SENSUL CONCEPTELOR DE FERICIRE ȘI BUCURIE ÎN FILOSOFIE

- 2.1. Fericirea în filosofia greco-latină
- 2.2. Bucuria
- 2.3. Concluzii

3. SENSUL CONCEPTELOR DE FERICIRE ȘI BUCURIE ÎN CREȘTINISM

- 3.1. Fericire
- 3.2. Bucurie
- 3.3. Cuvântul „bucurie” în Noul Testament
- 3.4. Semnificația termenilor „fericire” și „bucurie” în cele Nouă fericiri
- 3.5. Concluzii

PARTEA A II-A

ÎNȚELEGEREA GREȘITĂ A ÎNVĂȚĂTURILOR BISERICII POT SĂ CONSTITUIE PIEDICI ÎN CALEA BUCURIEI

1. PEDEAPSA LUI DUMNEZEU ESTE FĂCUTĂ DUPĂ LEGE, DREPTATE, DAR MAI ALES DIN IUBIRE

1.1. Legea lui Dumnezeu

1.1.1. Legea menține ordinea în creație

1.1.2. Superioritatea Legii noi față de Legea veche

1.2. Dreptatea lui Dumnezeu

1.3. Pedeapsa lui Dumnezeu

1.3.1. Pedeapsa vine ca urmare a păcatului

1.3.2. Pedeapsa urmărește întoarcerea păcătosului sau oprirea fărădelegii

1.3.3. Pedeapsa, revelație a lui Dumnezeu

1.4. Iubirea

1.5. Concluzii

2. JUDECAREA SEMENILOR ÎNTRE PĂCAT ȘI DATORIE CREȘTINEASCĂ

2.1. Este păcat să judeci pe aproapele

2.2. Prin „nu judecați ca să nu fiți judecați” Mântuitorul ne învață să nu judecăm cu răutate

2.3. Îndemnuri la muștrare

2.4. Cel ce muștră să nu fie el însuși plin de păcate, și să judece cu înțelepciune

2.5. Concluzii

3. BUCURIA ȘI TRISTEȚEA

3.1. Generalități

3.2. Tristețea vătămătoare

3.2.1. Tristețea este o patimă

3.2.2. Tristețea este vătămătoare

3.2.3. Urmările bucuriei și a depresiei

3.2.4. Vindecarea de tristețe

3.3. Tristețea bună

3.3.1. Întristarea după Dumnezeu

3.3.2. Necazurile nu sunt motive de întristare

3.3.3. Cum să folosim întristarea?

3.4. Concluzii

PARTEA A III-A

DOBÂNDIREA BUCURIEI

1. IUBIREA - IZVOR DE BUCURIE

1.1. Noțiuni introductive

1.2. Dumnezeu a creat omul și îi poartă de grijă din iubire și cu iubire

1.3. Iubirea îl duce pe om la desăvârșire

1.4. Omul are puterea de a trăi sau de a refuza iubirea și relația de iubire cu Dumnezeu

1.5. Iubirea aduce bucurie în viața omului

1.6. Bucuria ce se naște din iubire este pentru om izvor de putere

1.7. Hristos, Model al eliberării de egoismul care stă în calea bucuriei și a iubirii

1.8. Căi pentru trăirea prezenței iubitoare a lui Dumnezeu

1.9. Concluzii

2. RUGĂCIUNEA – IZVOR DE BUCURIE

2.1. Rugăciunea aduce bucuria libertății

2.2. Rugăciunea luminează mintea

2.3. Rugăciunea adresată Maicii Domnului și sfinților

2.4. Rugăciunea pune și menține omul în relație cu Dumnezeu

2.5. Rugăciunea desăvârșește omul și le sfințește pe cele din jurul lui

2.6. Concluzii

3. CURAJUL, VIRTUTE ESENȚIALĂ PENTRU OAMENI ÎN GENERAL ȘI PENTRU CREȘTINI ÎN SPECIAL, ÎN CONCEPȚIA PĂRINTELUI NICOLAE STEINHARDT

3.1. Curajul virtute esențială pentru orice om

- 3.1.1. Curajul este calitatea necesară omului pentru a fi el însuși
- 3.1.2. Contribuții majore în formarea opiniei steinhardtienne despre curaj
- 3.1.3. Concepția steinhardtiană despre curaj la artiști, dar și la oameni în general
- 3.2. Curajul, virtute esențială pentru orice creștin
 - 3.2.1. Întemeietorul Bisericii ni se oferă pildă supremă de curaj
 - 3.2.2. Frica este un păcat grav
 - 3.2.3. Mântuitorul învață să nu fim fricoși, ci să avem curaj
 - 3.2.4. Curajul se cere a fi virtute esențială în viața creștinului
 - 3.2.5. Hristos îi apreciază și îi răsplătește pe cei curajoși
 - 3.2.6. Concluzii

CONCLUZII FINALE

- I. Rezultate obținute
- II. Contribuții originale
- III. Noi direcții de cercetare

BIBLIOGRAFIE

Cuvinte cheie:

Bucurie, fericire, împlinire, desăvârșire, mântuire, sfințenie, împlinirea umanului.

Această teză de doctorat este structurată în trei părți. Fiecare parte conține câte trei capitole, împărțite la rândul lor în subcapitole. Unele subcapitole cuprind și secțiuni. Fiecare capitol se încheie cu concluziile aferente. Cele trei părți sunt precedate de *Introducere* și urmate de *Concluziile finale*, *Bibliografie* și *Cuprins*.

În introducere sunt evidențiate aspecte esențiale legate de motivația alegerii temei, necesitatea, scopul și limitele lucrării. Motivația principală a alegerii temei este evidențierea faptului că bucuria este o trăire firească a creștinului. Necesitatea constă în importanța și firescul bucuriei în viața omului și, în special a celui credincios. Scopul tezei este de a înțelege adevărul despre bucurie, precum și de a explica de ce aceasta nu este percepută (cel puțin de o parte dintre oameni) ca trăire firească a creștinului și, în ultimul rând, de a arăta ce este de făcut pentru a corecta această percepție greșită. Cercetarea se limitează la a demonstra că bucuria este o trăire firească a creștinului, la identificarea modului în care o înțelegere greșită a anumitor învățături ale Bisericii pot deveni un obstacol în calea bucuriei și la prezentarea unor modalități importante pentru dobândirea bucuriei în creștinism.

În continuare, tot în introducere este specificat stadiul cercetării și bibliografia, continuând cu metodologia de cercetare și structura tezei. Cercetarea de față este, evident, una eminamente de factură teologică, cu puține referințe filosofice, utilizate pentru o înțelegere mai clară a termenilor „bucurie” și „fericire”, precum și câteva precizări minimale din alte domenii precum medicina sau psihologia, care evidențiază că lipsa sau prezența bucuriei au urmări asupra calității vieții omului.

În prima parte a lucrării am folosit cu precădere metodele exegetică și analitică. Această îmbinare și alternare a lor ne-a ajutat să înțelegem mai bine sensul cuvântului bucurie. În continuare sunt utilizate preponderent metodele descriptivă și analitică, pentru a documenta, prezenta și îmbina trei dintre învățăturile Bisericii, iar apoi trei dintre virtuțile esențiale.

Obiectivele urmărite sunt în număr de trei. Primul obiectiv este înțelegerea cât mai clară a termenului „bucurie”, motiv pentru care s-a considerat relevantă și analiza modului în care este percepută fericirea și bucuria în filosofie. Al doilea obiectiv urmărit a fost evidențierea faptului că înțelegerea incompletă sau uneori chiar greșită a învățăturii de credință poate să constituie o piedică majoră în calea bucuriei. Al treilea obiectiv este arătarea faptului că trăirea autentică a credinței nu este o îngrădire a libertății și un obstacol în calea bucuriei, ci dimpotrivă, ea aduce bucuria în modul cel mai plenar.

Prima parte a lucrării, intitulată „Înțelegerea temei”, urmărește în cele trei capitole o înțelegere cât mai corectă a trăirii a bucuriei. Astfel primul capitol, intitulat „Delimitări terminologice și semantice ale termenului bucurie în Sfânta Scriptură”, se concentrează pe locurile din Sfânta Scriptură unde apare termenul bucurie. Sunt evidențiate motive de bucurie, modul de manifestare a acesteia, faptul că este o urmare a trăirii în relație cu Dumnezeu, care se intensifică odată cu înaintarea spre El, precum și că ea nu este înlăturată de problemele vieții, deoarece se raportează și la cele ce vor fi în viața viitoare. În continuare sunt prezentate înțelesurile din Sfânta Scriptură a unor termeni reprezentativi pentru bucurie: patru termeni ebraici și trei termeni grecești.

Al doilea capitol, în vederea unei înțelegeri mai clare a temei propuse, face mai întâi referiri filosofice la termenul fericire și apoi la cel de bucurie, întrucât au constituit o preocupare substanțială a filosofiei, încă din vremea lui Socrate.

Al treilea capitol, intitulat „Sensul conceptelor de bucurie și fericire în creștinism”, continuă acest demers de înțelegere a termenilor, insistând, asupra modului în care este înțeleasă fericirea și bucuria în creștinism. În prima parte se urmărește înțelegerea termenului fericire, iar în a doua a celui de bucurie în creștinism, fiind folosite totuși și resurse din domeniul lingvistic și literar. Subcapitolul al treilea, insistă asupra sensului pe care îl capătă bucuria în Noul Testament odată cu venirea lui Hristos. Al patrulea subcapitol evidențiază, în cadrul celor nouă fericiri, ideea că, până vom ajunge să le trăim deplin, suntem chemați să ne bucurăm anticipat – gândindu-ne sau știind ceea ce urmează să primim.

A doua parte a lucrării se intitulează „Înțelegerea greșită a învățăturilor Bisericii poate să constituie o piedică în calea bucuriei”. În acest sens sunt analizate trei dintre învățături, cu accent pe maniera în care trebuie înțeleasă pedeapsa lui Dumnezeu, judecarea semenilor, dar și bucuria și tristețea.

Primul capitol, „Pedeapsa lui Dumnezeu este făcută după lege, dreptate și iubire”, prezintă câte un subiect din titlu. Astfel, se arată că legea este necesară pentru menținerea echilibrului în creație, motiv pentru care încălcarea ei are repercursiuni. Această lege se desăvârșește în Noul Testament prin porunca iubirii adusă de Hristos. Se arată că Dumnezeu pedepsește și răsplătește omul în funcție de faptele sale, pentru a-l menține pe calea cea dreaptă. Însă dreptatea nu o aplică justițiar, ci după milostivirea Lui. Se evidențiază că pedeapsa este o consecință a păcatului. Scopul ei este întoarcerea celui păcătos sau oprirea fărădelegii. Rareori,

doar atunci când nu mai există nici o șansă de întoarcere, pedeapsa are ca scop nimicirea păcătosului. Altfel aceasta urmărește întoarcerea omului de pe calea greșită.

Al doilea capitol, „Judecarea semenilor între păcat și datorie creștinească”, clarifică înțelegerea poruncii de a nu judeca. Judecarea aproapelui este interzisă dacă este făcută cu răutate, însă este permisă și chiar obligatorie dacă izvorăște din dragoste și are ca scop îndreptarea păcătosului sau stârpirea răului. Acela dintre creștini care face judecată trebuie să o facă cu multă grijă și delicatețe, călăuzit în primul rând de dragoste și cerând mereu ajutorul lui Dumnezeu.

Al treilea capitol se concentrează asupra tristeții. Arată că tristețea nu a existat de la începutul creației, este destul de răspândită între oameni și are urmări asupra calității vieții. Tristețea poate fi bună sau vătămătoare. Cea vătămătoare provoacă dezechilibru în viața omului, însă există modalități de vindecare. Tristețea bună este însă de un real folos pentru om dacă este primită ca mijloc de apropiere de Dumnezeu.

Ultima parte a tezei, intitulată „Dobândirea bucuriei”, prezintă trei căi principale de a trăi bucuria. Prima cale, dezvoltată în primul capitol, este iubirea. În jurul acestei virtuți gravitează întreaga existență a omului. Din iubire Dumnezeu l-a creat pe om, din iubire îi poartă de grijă și tot iubirea îl conduce la desăvârșire. Omul are libertatea de a accepta sau de a refuza iubirea sau relația de iubire cu Dumnezeu. Numai că refuzul îl privează de bucuria vieții. Iubirea este importantă în urcușul duhovnicesc și pentru că bucuria pe care o naște aceasta este pentru om izvor de putere. În ultimele două subcapitole sunt prezentate modalități prin care omul poate trăi în iubire. Astfel, mai întâi, Hristos este prezentat ca „Model al eliberării de egoismul care stă în calea bucuriei și a iubirii”, iar apoi, sunt dezvoltate câteva modalități prin care omul poate să trăiască prezența iubitoare a lui Dumnezeu”.

Al doilea capitol, „Rugăciunea-izvor de bucurie”, este alcătuit din cinci subcapitole care subliniază beneficiile rugăciunii. Se arată că rugăciunea aduce bucuria libertății, realizează unirea omului tot mai mult cu Dumnezeu, eliberează de patimi și luminează mintea. Sunt menționate succint foloasele rugăciunii adresate Maicii Domnului și sfinților, fără a insista pe acest aspect bine cunoscut. Ultimele subcapitole reliefează faptul că rugăciunea îl pune și îl menține pe om în relație cu Dumnezeu, dar și că rugăciunea îl desăvârșește pe om și sfințește toate cele din jur.

Ultimul capitol aduce în atenția cititorului „Curajul, virtute esențială pentru oameni în general și pentru creștini în special în concepția părintelui Nicolae Steinhardt”. Aici se disting

două părți. Prima parte prezintă curajul ca fiind o virtute esențială pentru ca omul să fie el însuși. Sunt prezentate contribuțiile majore în formarea concepției despre curaj la părintele Steinhardt și importanța curajului în viața și activitatea oamenilor și a artiștilor. A doua parte subliniază importanța curajului în viața creștinului. Se arată că „Întemeietorul Bisericii ni se oferă pildă supremă de curaj”. Frica este socotită un păcat grav, iar Mântuitorul învață să fim curajoși. Capitolul se încheie cu îndemnul ca fiecare creștin să cultive această virtute, fiindcă cei curajoși sunt apreciați și răsplătiți de Hristos.

La sfârșitul lucrării, în concluziile finale sunt formulate principalele idei care se desprind din teză: în creștinism bucuria nu este oprită, ci, dimpotrivă, este calea spre trăirea plină a vieții.

Contribuția principală a tezei constă în readucerea în atenție a unei abordări care există în Biserică încă de la începuturile creștinismului, dar care pare că este prea puțin folosită și cunoscută în zilele noastre: prezentarea și trăirea adevărilor de credință ca fiind calea ce aduce bucuria atât de mult dorită de fiecare om. Dacă omul nu înțelege că bucuria vine din relația cu Dumnezeu, o va căuta în altă parte, în special în plăceri, ceea ce îi va aduce tocmai opusul a ceea ce-și dorește. O altă contribuție importantă este evidențierea pericolului cunoașterii trunchiate și necesitatea unei cunoașteri corecte a învățăturilor de credință.

La finalul concluziilor sunt prezentate trei direcții noi de cercetare, abordate doar pe alocuri în această teză: prezentarea unor învățături practice pentru dobândirea bucuriei, dezrobirea de patimi - condiție a unei vieți trăite în bucurie, și bucuria pentru tot ce ne oferă Dumnezeu.